

Nr 175

Av herr **Holmberg m. fl.**, om skattefrihet för folkpension.

(Lika lydande med motion nr 230 i Andra kammaren)

Andelen äldre personer i Sverige ökar efter hand, och denna tendens kommer att vara signifikativ för vår befolkningsutveckling en lång tid framåt. Relationen mellan å ena sidan antalet personer i åldern 67 år och däröver och å den andra den totala folkmängden utgjorde 1960 ca 10 %, dvs. 2 % mer än på 30- och 40-talen, och är nu ca 11 %. Detta innebär en ökning av relationstalet med 1/10 på kort tid. Enligt statistiska centralbyråns senast publicerade prognos (medelalternativet) för befolkningstillväxten kommer andelen människor i åldern 67 år och däröver att stadigt öka och redan 1980 utgöra hela 14 % av befolkningen. I absoluta tal motsvarar detta nära 1 1/4 miljon människor av en total beräknad folkmängd av 8 700 000 (se tabell).

Tabell

Totalbefolkningen samt andelen människor över 67 år i Sverige 1/1 1967, beräknad totalbefolkning samt andel människor i åldern 67 år och däröver 31/12 åren 1970, 1975 och 1980.

År och datum	Antal personer i åldern 67 år och däröver	Total folkmängd	Andelen perso- ner i åldern 67 år och däröver i % av tot. folkm.
1/1 1967	858 375	7 843 088	10,94
Prognos			
31/12			
1970	958 278	8 064 189	11,88
1975	1 082 439	8 392 020	12,90
1980	1 218 897	8 703 410	14,00

Källa: Statistisk årsbok 1967

Trots att denna utveckling sedan länge varit förutsedd, har inte tillräckliga insatser gjorts för att möta dess konsekvenser. Många äldre kan inte få den vård och den övriga service de behöver.

De människor som uppnått 67-årsåldern och pensionerats isoleras mesta-

dels från arbetsgemenskapen och kommer därigenom ofta att känna sig åsidosatta. Förvärvsarbete kan sällan beredas dem, eftersom vår arbetsmarknad kan ge utrymme för endast en liten del av de betydligt över 700 000 fortfarande friska och arbetsföra människor över 67 år som finns. Av dessa har nämligen inte fler än ca 100 000 avlönat arbete. Denna höga »arbetslöshet» torde ofta vara ofrivillig och beror till stor del på det för närvarande kärva arbetsmarknadsläget. Till detta kommer att många pensionärer avhåller sig från avlönat arbete, även om arbetstillfällena erbjuds. Orsaken därtill är uppenbarligen den marginalskatteeffekt som uppstår då inkomstskatt börjar utgå samtidigt som olika inkomstprövade bidrag stegvis avtar eller helt bortfaller. Den nu föreliggande svåra arbetsmarknadssituationen, som till en del orsakats av att näringslivet råkat i svårigheter genom den ekonomiska politik som förts, medför stora sociala problem. Bland dem som drabbas hårdast återfinns man dels den äldre yrkesaktiva arbetskraften och dels den visserligen pensionerade men fullvärdiga arbetskraftsreserven. Förutom eventuella nationalekonomiska konsekvenser innebär detta för äldre, pensionerade personer som önskar vara yrkesverksamma, att de snabbare bryts ner. De blir många gånger vårdfall på ett tidigare stadium om de går sysslolösa än om de genom ett förvärvsarbete får känna att de alltjämt gör en insats för samhället. Därigenom försvåras ytterligare den redan nu bekymmersamma vårdssituationen i vårt land. Många tusen äldre människor står i kö för att få öppen eller slutenvård. Men varken personella eller materiella resurser räcker till. Trots satsningen på t. ex. social hemhjälp kan det ofta vara omöjligt att få någon sådan. Trots »höga» nybyggnadssiffror hinner man sällan uppleva förmånen att få flytta in i en pensionärslägenhet. Mångens önskan att få bo kvar på landsbygden omöjliggöres nära nog genom brist på kommunikationer och övrig service.

Det finns många exempel på hur svår de äldres situation blivit genom brist på förutseende och genom den politik som förts och som i olika avseenden missgynnat dem. Det ligger här nära till hands att erinra om att de äldre generationerna i stor utsträckning bidragit till att skapa den höga levnadsstandard som utmärker vårt land men som i hög grad förmenas dem själva.

De äldres svåra belägenhet har sålunda orsakats av flera samverkande faktorer. Den ekonomiska expansionen har stagnerat, och utrymmet för åtgärder till förmån för både äldre och handikappade har blivit otillräckligt. Att detta är både oroväckande och allvarligt står fullt klart, liksom nödvändigheten av att få en ändring till stånd. De åtgärder som krävs torde emellertid bli mycket omfattande och måste därför med tanke på landets pressade ekonomi vidtagas på relativt lång sikt.

Vi anser emellertid inom högerpartiet, att nya insatser till både äldres

och handikappades förmån redan nu bör kunna göras. Vi redovisar därför i det följande förslag till åtgärder, vilkas realiserande skulle innebära betydande lättnader för dessa grupper av vårt lands befolkning.

Folkpensionärernas skatteproblem

Frågan om att bättre tillvarataga äldre personers arbetsförmåga har under senare år tilldragit sig stort intresse. En av de vägar som står till buds är att undanröja de ovan antydda olägenheter som den nuvarande beskattningen åstadkommer.

Enligt nuvarande bestämmelser får folkpensionär, vars inkomst helt eller till huvudsaklig del utgöres av folkpension, ett extra avdrag utöver ortsavdraget och undgår därigenom skatt. I den mån vederbörande skaffar sig inkomst utöver ett ganska obetydligt bottenbelopp minskas emellertid det extra avdraget, vilket betyder att den beskattningsbara inkomsten stiger snabbare än årsinkomsten. Resultatet kan för folkpensionären bli att hon eller han drabbas av en marginals katt, som är avsevärt hårdare än den personer med vida högre inkomster har att räkna med. Vederbörandes behållning av den extra inkomsten blir därför ofta relativt obetydlig.

En konsekvens av detta är att de personer, som uppbär även en blygsam pension efter exempelvis kommunal eller statlig tjänst, får vidkännas en kraftig avbränning på förvärvsinkomsten när folkpensionen tillkommer.

Det är, som tidigare framhållits, förklarligt att en folkpensionär, trots önskan att vara yrkesverksam, ofta förlorar lusten att skaffa sig avlönat arbete. Detta anser vi vara högst olyckligt. Det är, som framhållits, i allmänhet så, att personer även sedan de lämnat sin yrkesverksamhet har ett starkt behov av sysselsättning.

Statsmakterna bör inte genom sina åtgärder lägga hinder i vägen för den pensionär som önskar fortsätta att förvärvsarbeta utan i stället stimulera denne därtill. För att råda bot på nuvarande missförhållanden föreslår vi att ortsavdraget för ålders- och förtidspensionärer fastställs till 4 000 kronor för ensamstående pensionär, 6 400 kronor för äkta makar, varav en är pensionär, och 8 000 kronor för makar som båda är pensionärer. En näraliggande och i hög grad befogad lösning är att göra folkpensionen skattefri. Härför talar även principiella skäl.

En fast princip för beskattningen i samband med försäkringar har i vårt land varit *antingen* att avdrag ej medgivits för betalda premier, i vilket fall utfallande försäkringsbelopp ej beskattats, *eller också* att erlagda premier fått avdragas, varvid utfallande försäkringsbelopp tagits upp till beskattning. För pensionsförsäkringar över huvud taget, därmed också för folkpensioneringen, har den senare metoden tidigare tillämpats. Syftet härmed har varit att på ett så långt möjligt rättvist sätt fördela en skattskyldigs

inkomster på de år då de faktiskt åtnjutes. Varje pension är att betrakta såsom uppskjuten »lön». Väljer den skattskyldige att låta en del av sin »lön» så att säga inestå till de år då vederbörande ej längre är aktiv erhålles ett riktigare uttryck för skatteförmågan olika år om man uppskjuter beskattningen av den uppskjutna »lönen» tills denna faktiskt tillgodogöres av den skattskyldige.

Denna princip, som åtminstone tills vidare inte heller ifrågasättes av finansministern när det gäller enskilda pensionsförsäkringar, är lika motiverad vid en socialförsäkring sådan som folkpensionen. Även här utgår premier, kallade avgifter. Att inte lika höga avgifter uttages av alla och den utfallande pensionen sålunda ej står i relation till de inbetalda avgifterna sammanhänger med den sociala karaktären hos folkpensionsförsäkringen. I princip är avgiftssystemet upplagt så, att den som anses ha tillräcklig betalningsförmåga får betala full avgift, medan de som har en lägre betalningsförmåga får hjälp av samhället till resten av avgiften.

Det förhållandet att folkpensionsavgiften numera nått en sådan höjd att den sannolikt överstiger en på försäkringsmässiga grunder fastställd avgift gör inte principen mindre hållfast.

På grund av beslut av 1964 års riksdag är folkpensionsavgiften numera icke avdragsgill. En följd härav borde vara, att utfallande folkpension ej betraktas som skattepliktig inkomst. Det må tilläggas att det av oss här förda principresonemanget gäller den av staten utgivna folkpensionen. De kommunala bostadstilläggen har nämligen, trots att de sammanlänkats med folkpensionen, ej något som helst samband med folkpensionsavgiften.

Ett borttagande av skatteplikten för folkpensioner finner vi sålunda vara synnerligen angeläget. Det är uteslutande det bekymmersamma ekonomiska läget som avhåller oss ifrån att framlägga konkret förslag härom redan nu. Närmare uppgifter om de ekonomiska konsekvenserna för statens del synes oss vidare erforderliga. På grund härav anser vi, att regeringen med förtur bör undersöka och framlägga förslag i frågan.

I avvaktan på resultatet av en sådan utredning föreslår vi, att *ortsavdragen för folkpensionärer höjes*, nämligen till 4 000 kronor för ensamstående pensionär, 6 400 kronor för äkta makar varav en är pensionär samt 8 000 kronor för makar som både är pensionärer, utan att de nu förda reglerna ändras för dem som huvudsakligen har folkpension som inkomst.

Folkpensionärernas kommunikationsproblem

Behovet av samhällsservice, främst för de äldre och handikappade, växer i takt med landsbygdens avfolkning. Den ekonomiska expansionen skapar en kontinuerlig strävan efter vad som uppfattas som hög levnadsstandard. Vissa grupper i samhället har emellertid av ekonomiska skäl svårt att göra

sig gällande i konkurrensen om bättre villkor. Det gäller inte minst äldre och handikappade människor. En av samhällets viktigaste uppgifter är därför att sörja för deras vård och att de skall få den service de i övrigt behöver. En viktig del av denna service utgör de allmänna kommunikationerna. Strukturförändringen har emellertid för den enskilde medfört att väsentliga kommunikationer indragits och en fortgående utveckling i denna riktning är att vänta. Det är främst SJ:s rationaliseringsåtgärder, som orsakar svåra problem för i första hand de äldre och de handikappade personer som bor i mindre tätbefolkade orter och i glesbygder. Eftersom de inte sällan slagit rot där de bor, ofta med egna hem, gårdar, fiskevatten, odlingar etc., finns alla skäl, såväl medicinska som humanitära, att inte söka tvinga dem från orten. En alltför långt gående försämring av de allmänna kommunikationerna torde för denna grupp människor medföra att de dels avskärs från levande, mänskliga kontakter utåt och dels får försämrade möjligheter att förses med livsförnödenheter. De psykiska och fysiska påfrestringarna till följd härav är alltför självklara för att här närmare kommenteras.

I årets statsverksproposition bil. 7 påpekar socialministern vikten av en ökad samhällsservice åt gamla och sjuka, särskilt i glesbygderna. Detta är glädjande.

Vi hälsar med stor tillfredsställelse de åtgärder som SJ vidtagit i syfte att genom taxerabattering skapa större resemöjligheter för ålderspensionärerna. Bl. a. har 67-kortet — som visserligen höjts från 10 till 15 kronor — utsträckts till att gälla ytterligare ett tiotal dagar. 67-kortet, som visat sig mycket uppskattat av ålderspensionärerna och sannolikt länder SJ till ekonomisk fördel, får användas av alla som fyllt eller under året skall fylla 67 år. Kortet berättigar till köp av 4 andraklass tågbiljetter, enkel eller tur och retur — även snälltågsbiljett — till halva priset. Det får dock ej användas till resor under påskveckan, de tre sommarmånaderna samt ej heller mellan den 15 december och den 15 januari påföljande år, frånsett vissa dagar.

Det finns utöver ålderspensionärer ytterligare en kategori som borde få åtnjuta 67-kortets förmåner, nämligen förtidspensionärer. Dessa, i regel handikappade människor, torde leva under samma ekonomiska betingelser som ålderspensionärerna och följaktligen i detta avseende objektivt bedömas som sådana. Om dessa förtidspensionärer erbjuds samma möjligheter till reserabatter som ålderspensionärerna, förefaller det troligt att SJ skulle vinna ytterligare ekonomiska fördelar under lågsäsongerna.

Många gånger måste gamla eller handikappade, som utnyttjar allmänna kommunikationsmedel, ha hjälp under resan av medföljande vårdare. Om vederbörande inte åtnjuter speciell rabattförmån, måste i regel den hjälpbehövande betala hel biljett för vårdarens räkning. Vi anser det befogat att

utreda huruvida det är möjligt att i sådana fall låta även vårdaren omfattas av den hjälpta personens speciella rabattförmån.

Mot bakgrunden av att rationaliseringen inom SJ medfört nedläggning av järnvägsstationer i mycket stor omfattning — en utveckling som kommer att fortsätta — anser vi det vidare synnerligen befogat att låta 67-kortet gälla även vid resa med SJ:s bussar. Såsom tidigare nämnts innebär indragandet av järnvägsstationer ett hårt slag för många äldre och handikappade människor. Vi anser det vara oförenligt med en allmän strävan till förbättrad social service att inte på acceptabelt sätt kompensera dem. Eftersom den här föreslagna åtgärden skulle innebära en ytterligare stimulans för resenärerna, är det inte osannolikt att den därjämte skulle påverka SJ:s ekonomiska resultat i positiv riktning.

Sammanfattningsvis vill vi således föreslå att SJ:s 67-kortsförmåner utökas till att gälla även förtidspensionärer samt även gälla vid resa med SJ:s bussar. Vi är väl medvetna om att det för SJ som affärsdrivande verk kan te sig svårt — därest det skulle visa sig att våra förslag skulle medföra ökade kostnader — att på affärsmässiga grunder medge erforderliga rabatter. Vi är därför beredda att tillstyrka en prövning av ett bidrag under socialhuvudtiteln i avsikt att möjliggöra de av oss här föreslagna åtgärderna. SJ bör få i uppdrag att undersöka hur stora dessa kostnader kan beräknas bli.

Aberopande det anförda hemställer vi,

att riksdagen måtte

1) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att Kungl. Maj:t med förtur måtte utreda och framlägga förslag om avskaffande av skatteplikten för folkpensioner; samt

2) antaga följande

a) *Förslag*

till

Lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Härigenom förordnas, att 65 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives samt att i nämnda lag skall införas en ny paragraf, benämnd 48 a §, av nedan angiven lydelse.

48 a §.

Vad i 48 § 2 mom. stadgas skall icke gälla skattskyldig fysisk person, som varit här i riket bosatt under hela beskattningsåret och som enligt lag 25 maj 1962 om allmän försäkring är berättigad till ålders- eller förtidspension (eller sjukbidrag) eller vars make är berättigad till sådan för-

mån. Denne äger att å den i hemortskommunen taxerade inkomsten åtnjuta kommunalt ortsavdrag på sätt nedan sägs.

Skattskyldig, som under beskattningsåret varit gift och levt tillsammans med andra maken, åtnjuter, därest endast en av makarna är pensionär som i första stycket sagts, kommunalt ortsavdrag med 6 400 kronor.

Därest sammanlevande makar båda är pensionärer enligt ovan, åtnjutes kommunalt ortsavdrag med 8 000 kronor.

Gift skattskyldig, som under beskattningsåret icke levt tillsammans med andra maken, ävensom ogift skattskyldig (varmed jämställes änka, änking eller frånskild) äger, därest han haft hemmavarande barn under 16 år, likaledes åtnjuta kommunalt ortsavdrag med 8 000 kronor.

Annan skattskyldig än i andra, tredje eller fjärde stycket sagts äger åtnjuta kommunalt ortsavdrag med 4 000 kronor.

Bestämmelser om ortsavdrag enligt 48 § 2 mom. skola i tillämpliga delar avse jämväl avdrag enligt 48 a §.

65 §.

Fråga, huruvida skattskyldig är ålders- eller förtidspensionär och huruvida skattskyldig haft barn eller icke eller om barn är att räkna såsom hemmavarande eller icke, liksom ock fråga om barns ålder skall bedömas efter förhållandena d. 1 nov. året näst före taxeringsåret. Med barn avses jämväl styvbarn ävensom adopterat barn. Barn, som bor hos sina föräldrar, skall, såvitt avser föräldrarnas rätt till avdrag enligt 46 § 2 mom. första stycket vid 3) och 46 § 3 mom. ävensom ortsavdrag, anses som hemmavarande endast hos den ena av dem.

I fråga — — — följande beskattningsåret.

De för — — — näst före taxeringsåret.

Har eljest — — — för taxeringen.

De för — — — haft barn.

(Se vidare anvisningarna)

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1969, dock att äldre bestämmelser fortfarande skola gälla i fråga om 1969 års taxering samt i fråga om eftertaxering för år 1968 eller tidigare år.

b) Förslag

till

Förordning om ändrad lydelse av 8 § och 10 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt.

Härigenom förordnas, att 8 § och 10 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 om statlig inkomstskatt skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

8 §.

Skattskyldig fysisk — — — ortsavdrag.

Vad i 48 § 2 och 3 mom., 48 a § samt 49 § kommunalskattelagen stadgas angående kommunalt ortsavdrag skall äga motsvarande tillämpning beträffande statligt ortsavdrag.

10 §.

1 mom. Statlig inkomstskatt — — — angivna grundbelopp.

För skattskyldig, som åtnjuter statligt ortsavdrag med belopp, som beräknats med ledning av 48 § 2 mom. andra eller tredje stycket kommunalskattelagen eller 48 a § andra, tredje eller fjärde stycket samma lag och som varit här i riket bosatt under hela eller någon del av beskattningsåret, utgör grundbeloppet:

när den — — — beskattningsbara inkomsten;

när den — — — 65 % av återstoden.

För annan — — — 65 % av återstoden.

Ändå att — — — denna inkomstdel.

Med familjestiftelse — — — ekonomiska intressen.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1969, dock att äldre bestämmelser fortfarande skola gälla i fråga om 1969 års taxering samt i fråga om eftertaxering för år 1968 eller tidigare år.

Stockholm den 23 januari 1968

Yngve Holmberg (h)

Carl Eskilsson (h)

Gösta Jacobsson (h)

Rolf Kaijser (h)

N. Yngve Nilsson (h)

Ragnar Sveningsson (h)

G. Ivar Virgin (h)